

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale Omnivm|| Animalivm|| Insectorvm

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLXVIII.

VD18 90529197

Historiae Natvralis De Insectis Liber III. De Insectis Terrestribvs Apodibvs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11095

HISTORIÆ NATVRALIS
DE
INSECTIS
LIBER III.
DE INSECTIS TERRESTRIBVS
APODIBVS.

CAPVT I.

De Vermibus in genere.

ET HAEC DE INSECTIS terrestribus pedatis volumus. *Apoda* sunt *Vermes*, *Teredo*, *Lumbricus terrestris*, *Tinea*, *Limax*.

Vermi nomen inditum, quod se in multas partes vertat ac torqueat: vel quod verrat, seu ad partes oppositas se trahat, ut Isidoro placet: nisi forte ab *ερπω* deducere malis, quod reperere significat. Graecis est *σκώληξ*, aliquando *δερμίδη*.

Mater omnium non tam putredo est, ex humidi nimia abundantia, cum calido juncta exorta: quam semen vel seminale principium, quod idoneam materiam nactum, et a calore ambientis excitatum, sese exerit, et vitales operationes exercere incipit. Vnde accidit, ut et in illis quae putrescere nequeunt reperiantur: molitoresque dum suorum lapidum laeviore stylo castigant, vermes ibi natos reperiant.

Nulli generi oculos esse Plinius asseruit: levissimum quibusdam vestigium Galenus. Sentire, gustare datum. Percepto sonitu latefcuit. Amara refugiunt, dulcia requirunt et fugunt. Repunt, in arctum corpusculi sui partes colligentes, et posteriora attrahentes, quod

ειλοσπαδα proprie Graecis. Motu undarum moveri Galenus dixit. Nullum iisdem ingenium vel memoria. Vnde quidam *obliviosos* dixere. Medio corpore dissecti, utraque parte vivere videntur; iisdemque aluntur, ex quibus constant.

Cedunt aviculis et aliis animalculis in cibum, sed et ab Indis omnigeni comedi dicuntur. Crudos vorare, Lopezius testis est. Quae de Schamir verme; cujus in findendis lapidibus ad templi Salomonici strueturam usus, Judaei scribunt, nugae sunt.

Multae eorum *Differentiae*, sive magnitudinem, locum, colorem, sive alia attendimus. Sunt *parvi*, *mediocres*, *longi*, et quidem ita ut ad cubitos se extendant. Sunt *nigri*, *rubri*, *igneo colore* micantes. Quidam rubicundo circulo prope caput insigniuntur. Habent alii caudam, carent eadem alii. Anno M. CC. LXXXV. Scorpionum instar caudati in Prussia vagabantur. Intra diem tertium puncti extinguabantur. Author libri de Natura, *aurei coloris* quosdam esse ait, qui statim ac nati sunt a parentibus alantur, deinde absque cibo vitam transigunt, ut quasi immobiles jaceant.

ZZ 2

Con-

Constituto tempore reviviscere addit. Vestuntur nonnulli pilis, quidam non item.

Nieremb.
H. Exot. 13.
c. 16, 21, et
22.

Apud Mechoacanenses, *Itzuaqua* vermis, qui et *Sipantipe* dicitur, duobus corniculis rubris iter praetentat, nigro fuscoque variegatus. *Tlaxquipillin* Mexicanis seu marsupium terrae vermis quidam niger dicitur, cuius pulvis inspersus medetur leprae. *Coyayahoal*, aliis *Tzinchoillin*, et *Ichaton*, praedurus

vermis est, superne fulvus, pede numerofo purpurascens. Arefactus, rufus, et aqua dilutus, maxillisque quotidie bis illitus, dolores dentium placat. Anno M. C. IV. ignei vermiculi, incerta specie, in Italia per aërem vecti, ceu densae nubis objectu, folis etiam lumen humanis oculis auferebant, etc.

Nos secundum subjecta, in quibus nascuntur, dispersemus.

CAPVT II.

De Vermibus in specie.

ARTICVLVS I.

De Vermibus qui in plantis nascuntur.

PVNCTVM I.

De Vermibus arborariis.

Vermes alii plantis, alii animalibus, alii homini innascuntur. Nihil de lapidibus dicam. Plantarii vel sunt *Arborarii* vel *Fruticarii*, vel *Leguminarii*, vel *Fruentarii* vel *herbarii*.

ARBORARII, quidam lignum, quidam corticem, nonnulli folia, flores, et fructus exedunt.

Monfetus
Theatri In-
sect. 2. c. 19.

Ligni - perdes dupliciter distinguuntur, vel ab ipsis arboribus, vel lignis: infestant nonnulli ficum, alii sorbum, alburnum, esculum, Cinnamomum, Platanum, Quercum, etc. Eorum qui in *ficis* existunt, alii ex ipsis nascuntur arboribus: alius item paritur, qui vocantur *Ceraftes*. Quum enim vermium magna pars specie formave inter se differunt, discrimen tamen praecipuum in his est, quod in alia arbore fructuve nati, translati in aliud genus servari nequeunt. Ceraften autem et in olea nasci, et in fico parere asseverant. Habet itaque et ficus suos vermes, et illos quoque emittit, quos alienos receperit. Omnes tamen in Ceraften figurantur, sonumque edunt parvuli stridoris.

Sypontinus duo illi cornua in capite assignat. Cum erodendo tantum loci excavaverit, ut semetipsum circumagere possit *ὡς περ οἱ μύσσοδοι*, aliud animalculum progignit, et unam speciem in aliam (crucarum more) transmutat.

Et *Sorbus* arbor infestatur vermiculis rufis, pilosis atque ita emoritur. *Mespilus* item in senecta vermes tales procreat, sed grandiores quam in aliis arboribus, ut Theophrastus refert. *Alburnus* vermem profert Thripiformem, ex quo *Culices* deinceps vel *Phalaenarum* species nascuntur, *ἀχραδῆλαι ζῶα τινὰ ξυλοφάγα* Hefychio, quia *Pyros* sylvestres acriter infestant.

Vermiculus in *Esculo* arbore (*Galbus* a Suetonio dictus) mirae est exilitatis, unde qui primus Sulpitiorum *Galbae* cognomen tulit, a summa gracilitate ita vocatus est. *Carabum* *Platanus* producit, (testibus Hefychio et Aristotele) vermem cancris marinis similem, sed sex tantum pedibus donatum. *κασιόβορος* *σιώλης* Hefychii hoc modo nascitur: (Theophrasto autore;) ligni Cinnamomi

Vermes Arborej . Holtzwürm Mouf .

Cossus . a .

b

c

d

e

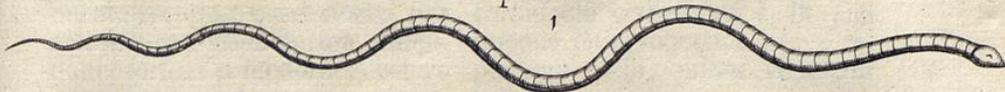
f

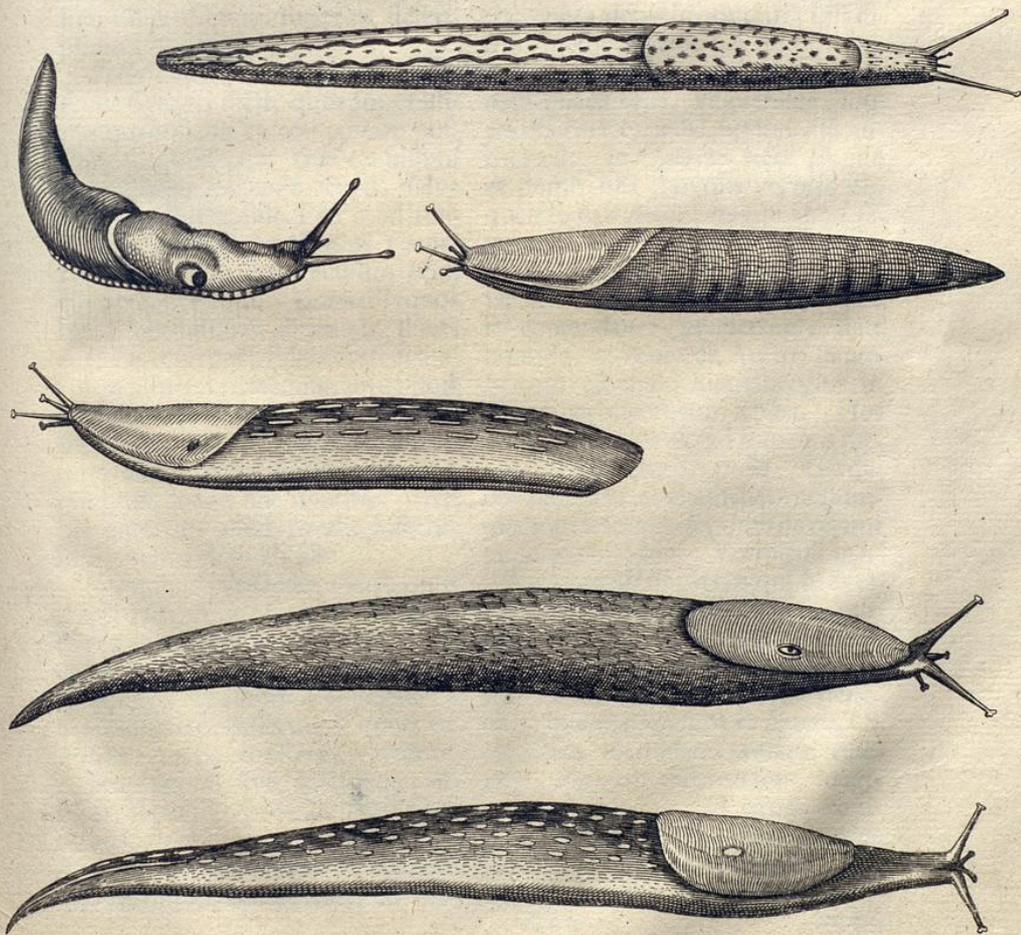
Vermes Fructuum flegumininum Mouf

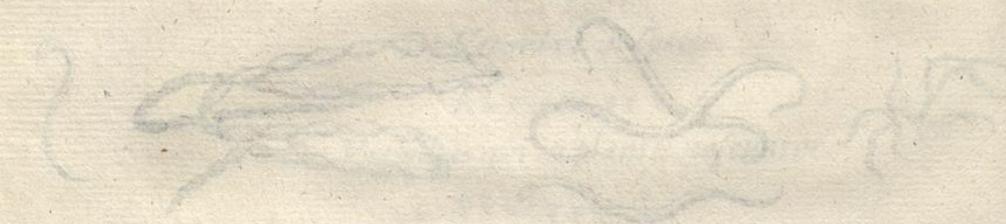
Vermes Hominum Menschenwürm Aldr .
Spülwurm .

Limaces Schnecken .

Tab. XXX. *[Faint Latin text]*

momii ramulos binum digitorum longitudine abscindunt; recentesque bovinis tergoribus insuunt; tum exinde lignis putrescentibus vermiculos nasci ajunt, qui lignum corroduunt, corticem nullatenus tangunt ob acrimoniam: lignum hoc in aedibus Pennii visum est, a vermiculo erosum; quod cinerei fuit coloris; non valde durum, inspidum prorsus, et inodorum, contra quam Lusitani aliquot mercatores, et medicalstri simplicium ignari, affirmant.

Raucae vermes *Quercus* radici in nascuntur, iisque nocent. Olea (inquit Plinius) male ponitur, ubi quercus effossa fuerat: nam relictis in quercus radicibus raucae vermes, ad oleae radices transeunt, atque eos infestant.

Corticarii vermes pauci a veteribus nominantur. Decempedem illum *Clopt* dictum superius descripsimus.

Folia arborum et flores depascunt *Syrones* dicti, quorum crassities quantilla sit ex eo cogitare possumus, quod inter folii tenuissimi membranas fodiendo serpit, salva utraque epidermide. Post acetum lumbricos: (inquit Joachimus Camerarius) nullum vermiculum vidi adeo compressum. Cuniculi, quos agit, subtilissimas aliquando lineas et fibras referunt; folia cerasi et maculata plurimum laedunt, atque post fatietatem excidunt, et videntur ex multis seminibus peponum secundum latum conglutinatis formati, nisi quod longe sint minores. Ab his emortuis aliud prodit insectulum, veluti et hi ab alio.

Syronibus persimiles *ἀκάραι* quos Angli tam in lignis, cortice, folio, floreque et fructibus arborum, quam caseo et cera genitos, mites id est minutulos sive atomos appellant; a Syronibus eo differunt, quod ex multis Acaris constare videntur. *Acarus* autem ipse globosum, album, sepes, et pedicillo simile est animalculum; tam nullius fere substantiae, ut inter digitos pollicemque fortissime compressus, ob exi-

litatem laedi sentirive nequeat. Antigonus eum et Aristoteles *ἀντιγονίου* vocarunt, id est Jovis promum; eam forte ob causam quod crassissima vini dolia rostro perforat. Et sane nisi Jovis ei aliquid inesset aut divinae virtutis, quomodo tantae vires in tam pusillo et paene nullo corpusculo cernerentur? In *fagi* quoque *foliis* tubercula parva reperiuntur, in quibus vermiculi exiles.

Fructus etiam arborum (ut Theophrastus loquitur) est *σκοληκώβρωτος*: etiam cum adhuc crudus est, in Sorbis, Mespylis, pyris, malisque cernimus. Oliva tam in cute quam nucleo vermes *κάρπας* vocatos patitur: unde haud contemnenda pestis Theophrasto dicitur, quae non solum succum et oleum absorbet, sed etiam nuclei tam duri ossa exedit. In *Gallis* perforatis vermiculi etiam deprehenduntur, ipsa intima medulla geniti; e quibus postea muscarum et culicum quorundam genus oriri, Valerandus Doures Pharmacopaeus Lugdunensis auctor est. In *Quercus* item glande et pomis illis fungosis vermes aliquando nascuntur; eoque anno famem et annonae caritatem Astrologi praesagiunt. *Nucibus* avellanis vermes inesse notius est, quam ut de iis contendam: praesertim aestate humida, et vento ex Austro flante. Mirum est quod Ringelbergius libro experimentorum scribit. Hos vermes lacte ovillo ad serpentis magnitudinem enutriri posse. Cardanus tamen idem confirmat, modumque nutritionis, septimo de rerum varietate ostendit. Vermiculi in *ficibus* arefactis similes iis qui in avellanis nascuntur, capite nigro, reliquo corpore ex luteo albicante, sed minores. *Conos cedri* vermibus esse obnoxios comperi, (inquit Bellonius) quemadmodum et pineos. Cincidela foeminam crassitie referunt, digitum transversum longi, capite formicae, sed magis compresso; incisuris duodenis; pedes *juxta* caput utrinque tres, antennae circulares binae, venter crassus, A a a cauda

cauda mucronata. In praeduris quoque et lignosis *opali* pericarpis, fermen inest latiusculum et saepe, vermiculis exesum: quorum veluti aurelias ibidem reperies. Nullus denique fructus nominari possit, quem non tinea aut vermis inficit: imo ipsum aliquando Manna (ut Poetae fingunt, Deorum; ut Scriptura asserit, DEI filiorum cibus) putredinem et vermem admisit, quum, praeter Jehovahae mandatum in crastinum reponeretur.

Huc refer *Nopal Ocuillin*, seu Tunarum vermes, *Axocuilin*, et *Cuchipilutl* Indorum. De illis ita *Nierembergius*. Familiare est huc *Xutlae*, provinciae Panicensis, tunarum genus, folia ferens longa, et angustiora caeteris, intra quae solent vermes generari lineis candidis cyaneisque distincti, mirabilis facultatis in curanda infania, si bini tusti, et resoluti ex aqua semel intra fumantur; aut si inveteratus sit morbus, bis aut ter: inducitur enim e vestigio somnus, permissusque aeger dormire, paulo post mente constans expergiscitur, atque resipiscit. Sunt autem hi vermes innoxii, neque ullum inferre nocumentum solent, si intra corpus deglutiantur: quo fit, ut intrepide possint propinari. Addunt, paralyticis atque epilepticis eadem mensura conferre.

De *Axacouilin* ita idem. Plurimum usum vilissimae etiam naturae hic videbimus. Nascuntur inquit Franciscus Hernandus, in arboribus guampatli, aut aliis, quas nostri ob similitudinem prunos vocant (cum tamen ad myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortassis videri possit) vermes quidam hispidi, *axocuilin*, seu ferentes axin; pallentes, vix longi binos latos digitos, ac pennam crassi asferinam. Hos indigenae ab arboribus deturbatos permittunt ad ignem ex aqua exilari ac discoqui, donec comminuantur, et adeps ejusdem coloris, axin nomine, supernatet atque emineat. Colligunt hunc ad usum multiplices incolae, et confor-

mant in globos, e butyro vaccino parari solitis haud absimiles, olei odore et lenitate, et ad omnia, quibus oleum conferre solet, praestantissimos, non tamen in nutrimenti usum adhuc venere. Dolores, quamcunque partem corporis obfederint, sedant: nervos tenfos laxant, emolliuntque, discutiunt tumores, aut, si natura in id potius propensa sit, maturant: erysipelatis desinentibus conferunt, ulceribus ferunt suppetias, convulsisque, nec non enterocelis, addita resina ac picicel, collectionesque cujusvis generis brevi admodum minuunt atque discutiunt.

Cuchipilutl ita describit *Nierembergius*: Vermis genus est juxta moros aut falices versans, bombycis magnitudine, et paene forma, sese illius instar Octobri mense firma convolvens membrana, ac prodiens Aprili, conversus in papilionem. Suspendunt hunc Indi infantium cunis, atque ita somnum illis conciliari credunt. Vnde imposuere ei nomen. Idem in pulverem redactus, ac ex vino proprio, quod pulque vocant, totus potus, Venerem stimulat. Mexicanis agris provenit, et ex his quas dixi arboribus victum sibi quaerit.

A lignis in quibus prodeunt sumptas differentias, si attendas, vel in nascuntur virentibus truncis, qui *θήκες* dicuntur: vel in aridis et exsuccis qui *εγγυλα*, vel in solidis et ficis qui *Thripes*, vel in lignis calidioribus qui *Termites*: vel in solidis et ficis qui *Cossi*: vel in navium tabulis qui *Teredines*.

θήκες forte ἀπὸ τῆ δάκνειν nomen sumpserunt, adeo ut saepe ad earum radices magna pulveris vis, mordent enim et mandunt vivas arbores, quasi serratione facta, conspiciatur: caput huic deforme; varium, tegmine coopertum, quod exercere et contrahere pro lubitu potest. Pedes habet in posteriore parte caudam versus, sicut *Cossi* in pectore; reliquum corpus tunica arenosa tegitur, quasi putamine; qua exuti moriuntur, ut cochleae testis

Nieremb.
H. E. l. 13.
c. 30.

Nieremb.
H. E. l. 13.
c. 11.

Nieremb.
l. 13. c. 13.

testis nudatae. Tempore a natura constituto, in thecam aureliae similem obdurefcunt, sed quae bestiola pennata inde provenit, nondum animadvertimus. Cofso longe major ob nimiam edacitatem, et minus delicatus. Pici martii, aliaeque ligniperæ aves rostro virentes arbores percutiunt, et sono concavitates investigantes, eo loci perforant et pertundunt, donec ad mordellas istas pervenerint, ipsasque degluciverint. Valde enim delectantur hoc cibi genere, ejusque gratia integros aliquot dies in perfodienda arbore insumunt.

Εγξυλον in ligno surdo reperitur, et pumicofo, quod ne baculo quidem percussum sonum edit: Cerastæ Theophrasti, et pityocampæ Medicorum valde cognatus; nisi quod tres tantum utrinque pedes consecutus sit. Virosum illi et pertinacem odorem, et vim valde septicam tribuit Gesnerus.

Θριπες a terendo dicti videntur, vulgares satis vermiculi ac frequentes, parvi, corpusculis albidis, capitibus nigricantibus vel ex rubro infuscatis, pedibus sex juxta collum tenuissimis, exilibus, et cum rubedine non magna nigricantibus; vermiculo avellanae nucis structura corporis persimiles, sed medio minores atque breviores; nigra ligna non amant, sed albicantibus duntaxat (qualia sunt Alburni, Coryli, Betulae, Cinamomi, Platani) innascuntur: quae jam arida solidaque perterebrant, et absorpta humiditate cariem inferunt.

Termitem producunt ligna folis nimio calore torrefacta; qui (Servio authore) ex ipsa medulla genitus, matrem tantum absomit, osseamque et corticeam substantiam non attingit. Ingratum sane animalculum, tantoque aliis vermibus deterius, quanto cordi arborum, et vitali ipsi fonti perniciosius, vivunt enim aliquando cute et ossibus spoliatae: atqui medulla absorpta, statim pereunt, nec mederi tanto valet vulnere natura. Corporis effigie Cofsos referunt: sunt autem mi-

nores multo, et non parum molliores.

Cofsi rugosi admodum sunt corporis, unde et Consules quidam Romani Cofsi vocabantur. Majores Cofsi fere minimum digitorum crassi videntur, et tres digitos transversos longitudine adaequant; colore albicante, erucis majoribus fere similes: quare a Plinio praegrandes Cofses dicuntur; pedes utrinque tres, non procul a capite penduli, breves, exiles, nigricantes. Corpus annulis duodenis constat, versus caudam semper minoribus et pellucidis; caput crassiusculum, colore nigro, duae in fronte laminae; juxta os sunt exiguae quasi setae aculeatae, singuli annuli in lateribus, singulis punctis rubentibus modice cavis notantur. Tardigradum valde est animal, et motus vix perceptibilis; qua de causa ventricosos et desides cofsos appellat Festus. Oculos habet parvos valde, dorsum teres, ventrem nonnihil concavum, colore albicante dilutum; obefuli videntur et valde molles, lignis noviter sed intempeste caesis innascuntur; si vero diutius refecta fuerint, plurimamque humiditatem amiserint, minores oriuntur Cofsi, magnitudine solum a majoribus diverfi. Veteres in Ponto et Phrygia, (ut Plinius et Hieronymus tradunt) iis quasi delicatiori cibo vesci solebant, atque eum in usum farina faginabant, ut vermiculi quoque altilis fierent. In medicum etiam usum veniunt Plinio teste; sanant enim ulcera, lac augent, nomas illi percurant; id quod Albertus quoque confirmat.

Teredines, capite ad passionem grandissimo, rodunt dentibus, perforantque robora, vel sono teste. Hae tantum in mari sentiuntur. (Theophrasto teste) nec aliam putant teredinem proprie dici. Horum alios tam longos in navibus Venerorum quae diu in Alexandria portubus constitierant, repositos meminimus, ut cubitum longitudine, pollicem crassitudine aequarent. Quales etiam inclytus ille

Franciscus Drakus, alter quasi Maris Neptunus, in nave sua orbivaga (cane jam pene spongiosa) domum reduxit. Vidimus alias Teredines unciam longas vermi farinario perfimiles. His corpus teres, caput ex luteo splendente, parum rubens, os forcipatum, a cuius quasi labris parvae spinulae nascuntur; pedes utrinque terni, incisurae corporis undecem, aliquantum rubentes: reliquum corpus dilute livefeit cum splendore; quo majores fiunt, eo ex phaeniceo obscurius splendent; quo vero minores, eo intentius albicant. Itali Byffam, Hispani ab edulio Bromam vocant: exedit enim naves et perforat; unde Aristophanes in Equitibus triremem exesam, loquentem, introducit verbis ὑπὸ τερηδόνων σαπῆς τῶ ταύτα καταγράφουμαι. Sic etiam Ovidius l. de Ponto. Estur ut occulta vitiatia teredine navis. Teredines non naves tantum, sed et aedium trabes infestare (Pace Pennii dixerim) ex Homeri Scholiaste (O. diff. λ.) constat, cuius haec sunt verba: Melampus, cui Draco aures purgaverat, ut Brutorum sermonem intelligeret, ob boves Iphicli abactos in carcerem coniectus est. Vbi cum intellexerat ex Teredinum colloquio, parum superesse de trabe, efferrī se iussit, ne illa decedente vitam finiret. Atque dum a viro et mulieri sublimis factus efferretur, domo corridente, uterque reversus periit. Patet id etiam ex Comitorum Latinorum facile principe, quum Philolachen adolescentem his loquentem verbis introducit:

Atque illud saepe fit: tempestas venit,

Teredo aedes ingreditur, et vermis malus.

Venit imber, lavit parietes, perfluunt

Tigna, putrefacit aër operam fabri, etc.

Magnis hi praesertim nocent arboribus, nempe Quercui, pyris, malis,

castaneis, laricis, juglandibus, fagis, mespilis, ulmis et latifoliis salicibus: in quibus immature caesis, et plantatis, pinguedo quaedam mollis et mala oritur (alburnen et alburnum saltuariis dictum) omnium Teredinum seges et fomentum. Quos siccores, amariore, oleosiores, atque duriores sunt arbores, eo magis a Teredine liberae creduntur: tamen aliquando cupressu, juglandi, Guajaco, et Tiliae, Ebano etiam ipsi, vim facit. Modus autem generationis ipsorum in lignis huiusmodi est. Plerique innaescuntur, non foris se inferunt; depascuntque sua principia, ut ex quibus constant, ex iisdem constare pergant. Materialis causa et conjuncta, est dulcis et alimentarius lignorum humor putredine infectus, quemadmodum ex pituita dulci lumbrici intestinorum nascuntur. Putrescit autem dulcis ille humor duplici de causa. Dyscrasia scilicet vel continui solutione: per Dyscrasiam qualitas corrumpitur; per vulnera vero, non tantum innatus effluit, et se effundit humor, sed alienus quoque per pluvias caliginesque illatus putredinem efficit. In vetulis, raris, et siccatis per aetatem arboribus, maximi sunt vermiculi; tum quia humidum radicale magis minuitur, tum quod Dyscrasia colorque et humor peregrinus magis augentur: quemadmodum et senes plerumque dira scabies, et sirones acarique crebrius infestant. Sub luna exposita ligna citius vermiculantur, ob nimiam aëris humiditatem; sub sole autem calidiore, ob nimium ardorem. Qui vero innaescuntur, hi omni tempore generantur: Illaticis autem, et ex semine culicum, muscarumve natis, verpotissimum atque aestas amica sunt: hyeme enim congelati pereunt. Caelum quoque et solum magnam vim habent, ligna quippe Hibernica rarius putrescunt, ex solis virtute; quemadmodum et Arabica, ex coeli,

PUNCTVM II.

De Vermibus fruticariis.

Moufet, l. c. **V**ermes fruticarii, Salicem, Ilicem, Juniperum, Cynosbathum, et reliqua infestant. In *Salice* humiliori, (praesertim quando gallae tuberculosae erumpunt) nonnunquam quasi rosae inveniuntur, quae vermibus scatent, uti etiam in lentisci foliis accidit.

Ilicis (inquit Quinqueranus) duo genera: alterum arborecens, alterum frutex exiguus, sesquipedali proceritate. Laetissime viret, foliis laevore praefulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone affurgit in modum rosarii: a nostris Fagi appellationem fortitus, quamvis nullam fagi imaginem repraesentet. Provenit locis planis quidem, sed in altitudinem evectis, exilibus et fientibus collibus, sed infocundis. Vere medio rorati imbribus frutices, *Coccum* hoc modo ordiuntur. Vbi imus scirpus se in duo brachia fortitur, in horum medio primum omnium increfcit rotundum quiddam magnitudine et colore pisi; hoc Matrem vocant, quod ex eo cetera grana producuntur. Matres porro habet ut plurimum quinque quaelibet cespitum familia, quae ineunte aestate aestuque minutissimorum vermiculorum catervam profundunt, faciscuntque in summitate. In animalia proreperit nova soboles colore candida pro se quisque in sublime. At ubicunque vermiculi vel germinantis surculi axellis occurrerint, decident, et incrementis aucti Milii magnitudine fiunt. Inde liberius adolescentibus, albus color in cinericium transit, jamque non animal, sed Pisum rursus apparent. Tuncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, jam coloratis vermiculis foeta: dum asportantur mercatoribus, ambiens pellicula prae teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem qui circa vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus: in granorum vero quae adhuc eorum par-

tem retinet, hujus quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles jacent. Caeterum, quum primum tempestivitas adest, in lintea praecipitati Soli exponuntur. Tum libato colore statim prorepunt, atque aufugere nituntur, sed a custode, qui continuus assidet, concussu liniei in medium eoque rejiciuntur, donec emorianantur. Tanta quidem dum haec fiunt, totoque mox triduo, odoris suavitate ac gratia, ut non Cibetae, non Mofcho, non Ambrae, sed ne Citriorum quidem floribus concefferit. Si quae vero grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt. Observatum est uno anno ex campo lapideo, in Arelatenfi agro, hunc proventum undecim aureorum millibus aestimatum. Haec Quinqueranus.

Similis Cocci parandi ratio, etiamnum meo tempore (inquit Carolus Clusius) in Gallia Narbonensi, atque etiam in Hispania observabatur. Areas enim sub dio habent ad id destinatas eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno instratis *Coccum* effundunt, custodibus cum bacillis summo fervore Solis perpetuo assidentibus, et extrema liniei concutientibus: ut vermiculos effugere properantes, in anteriorem liniei partem repellant. Verum Petrus Bellonius lib. 1. observ. cap. 17. aliam praeparandi Cocci rationem refert. Cocci baphicae (inquit) proventus in Creta magnus est: Pastores et pueri eam colligunt. Inveniunt mense Junio in exiguo quodam frutice ex *Ilicis* genere quae glandem fert, sine pediculo inhaerens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliae; pastores ferulam sinistra gestant, qua ramulos deprimunt et inclinant. Dextra falcem putatoriam, qua ramulos

demetunt; a quibus vesiculas rotundas, exigui pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhaeserant apertas et hiantes, plenas exiguis rubris animalculis lende minoribus qui per hiatus istum effugiunt, et vesiculam vacuum relinquunt. Pueri Coccum jam relictum ad Quaestorem deferunt, qui ex dimensio ab illis redimit. Is a vesiculis animalcula cribro segregat, deinde ea fumis digitis leniterprehendendo in pilas efformat ovi gallinacei magnitudine: Etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, et color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpae, alterum vesicularum; et quoniam pulpa inficiendo magis utilis est, ejus pretium quadruplo majus quam vesicularum.

In summis *Juniperi* furculis, exiles e croceo rubentes, Gesnerus observavit. In *Cynosbati*, sive rosae sylvestris spongia vermiculi nascuntur albicantes, ex quibus Aristoteles Cantharidas provenire scribit. Post duos menses, (inquit Gesnerus) in hypocausto servata spongia magnum numerum vermiculorum viventium effudit. Spina item, et sentis, Rosa, Erica, Genista, Colutea, Rubus Idaeus, Myrtillus, Capparis, uva crispa, Carpinus, Oxyacantha, ligustrum, *vitex*, glycyrriza, omnis denique frutex, et suffrutex a vermibus exeditur: neque Ricinus ipse (Jonae, divino illi vati, nimium exaestuanti umbram praebens) ab hac peste legitur immunis.

PUNCTVM III.

De Vermibus leguminariis et frumentariis.

Mouferus
Theatr. 2.
c. 20.

Legumina sunt *σικωληκότατα*: sed quomodo id eveniat incertum est. An quoties diffundi nequit humor ob aestum et squalorem, ut Theophrastus innuere videtur? An potius dicendum a sicco humorem appeti, humorem autem illum refugere tanquam adversarium? Sic pendentes arido parieti videmus guttas. An calor nimius corrumpit naturalem, cum calorem, tum humorem intus contentum? Sane eo modo putredinem induci, morbidissima Aethiopia testis est. Fabas depascitur vermiculus, Midas Theophrasto, Hesychio *κοίελ* vocatus. *τρώξ κή κναματρώξ* vermiculus leguminaris dicitur, sed praecipue in Pisis versans, et ab erosione nomen obtinens: qualis etiam in Cicere, posteaquam pluviis ab eo elora fuerit *salsugo*; ut praeter Hesiodi Scholiasten Phavorinus et Theophrastus statuunt; leguminibus dulcioribus saepe innascuntur, tum ob alimenti aptitudinem, et Elementi verminantem naturam. Dulcia enim vermes cito generant, generatosque nutriunt et saginant.

Frumentarii vermes, in genere *Frumentarii*. *Σώμικες* dicuntur: qui tritici, filiginis, panici, avenae, orizae, mili, et fecalibus radicibus, stipulis, calamis, spinisque victitant. Eorum alii amylo vescuntur frumento, ut *Farinarii*: alii integro et mola nondum contracto, ut *Curculiones*. *Farinarii* Angli *Mealewormes* appellant, teredini similes, sepedes, capite parvo et spadiceo, corpore annuloso, et pro farinae diversitate vario colore: proba enim et albissima farina, albos generat; vetustior flavos; macra et fufuribus immixta etiam fuscus. Cardanus eos *Blattas frumentarias* vocitat, sed (ut saepe fit), incogitanter. Furfure nutriti mirum est in quantam excrecant multitudinem, et ex decem trecentos brevi videas. Apud panni lanei textores quovis fere tempore inveniuntur: hi enim ex fufuribus, aceto et axungia mixturam faciunt, unde copiosissime nascuntur. Integri frumenti, sive tosti, ut in *Βύνη* Aëtii (quam *Mault* Angli, cerevisiae matrem, appellant) sive crudi, strages *curculio*: sic

fic enim rectissime meus Comicus, et si Virgilius atque Varro Gurgulionem, et Curculionem scribant.

κς Graecis dicitur, Animal trirostrum. Triticum praecipue sed etiam alia quaecunque vastat frumenta; praeter cassam tenuemque membranulam nihil reliquum faciens; nam ut Georgicorum vates: populatque ingentem farris acervum Gurgulio. Ad Scarabei minuti faciem formatus, rostrum habet sibi peculiare, et trifurcum. Corpus aliis nigrum, aliis subfuscum, aliis, et majoribus subviride, cujus medium isthmus coarctat. Bestiolae tanta est siccitas ut primo quoque tactu levissimo in pulverem abeat. Vere maxime generatur paucorum dierum spacio, antequam examina faciunt apes. Nascuntur (inquit Theophrastus) ex alia grani parte; quod vero reliquum est, pro cibo utuntur: rustici nostri *σιτοφάγον* hoc animal in parietum rimis ac inter tegulas ova ponere pro explorato habent, unde per procreationem nova soboles. *Tria* de his bestiolis mira memorant. *Primum*, quod licet ab initio paucae fuerint, brevi in infinitam sobolem propagantur. *Secundo* quod inter tegulas ac in rimis parietum triennium ac amplius fere sine cibo vivunt.

Tertio, si una cum hordeo vel tritico per triduum submergantur, tandem exemptae reviviscunt. Syliardus noster (diligens naturae observator) *Curculionis* propagatio-

nem ita describit: Quum formicae aristae culmen exederint, ascendit curculio, et per exiguum illud foramen, ovum unum vel alterum, (rarissime tertium) deponit, magnitudine ferme grani milii; oblongum fulvum, liquidae materiae et fulvae plenum: ex quo deinceps novus prodit Curculio. Datur in hoc insectulo uterque sexus; siquidem coeunt antequam hanc injuriam inferunt. Petrus Comestor ex fabarum corruptione provenire affirmat, cui praeter Guillerinum de conchis nemo subscribit, ne curculionem cum Mida male confunderent. Praeter vulgo notum hunc Curculionem Joachimus Cameraarius e Germanorum horreis duos ad Pennium alios misit, ventre longe turgidiore; quorum unus subcineritii, alter viridis coloris. Est etiam in tritico (inquit Scaliger) Curculio quidam erosiris quem forte Plinius Scarabei frumentarii nomine subintellexit.

Circa Lentzburg oppidum Germaniae in agris reperitur Insectum, quod alii veput, nonnulli Kornevvorme, quidam Kornevele appellant. Dicitur esse adeo venenosum et noxium, ut agricolae aratro relicto obvium illud persequantur, et interficiant. Ex rubro parvo nigricat inter segetes habitans, et grana comedens. Vermes in vitibus nati *Cocci* illos vermiculos aemulantur, quales in Pimpinellae radicibus colligi putat, imo pertinacius instat Brassavolus.

PUNCTUM IV.

De vermibus Herbariis.

Herbarii nascuntur, in Violis, Cynara, Ocymo, Saccharo, Lupulo, Aspodele, Pimpinella, Dysfaco, Carlina, etc. *Violarum* vermes minutissimi conspiciuntur, et nigri, celeri repentes cursu; ut Jacobus Garetus, Pharmacopola diligentissimus, et simplicium cognitione inter paucos celebris, observavit. E radice *Cinarae* prodit vermibus Hexapus, eruciformis, albi-

cans, capite ex nigro rubescente. *Cinarae* radices qua rodit nigras reddit; ac tandem interire facit; tales item raphanus producit.

Referunt, (inquit Cardanus) vermem *in rutae foliis* inventum, lacte ovillo, eodem modo quo Avellaneus, ad magnitudinem non parvam enutriti. Vermiculus filius roris, Ocymique hospes, corpore fere erecto, posterioribus pedi-

bus haeret, dum prioribus locum, captet. Ex *arundine* saccharina, saccharum paratur, omnium quidem salium dulcissimum, et (ut vulgus medicorum existimat) putredinis omnino expers. Tamen fretus Scaligeri clypeo, in saccharo pusillum vermem, longum, pulicis colore, et (si rostrum adimas) Curculioni persimilem nasci asseveramus; et saccharinum propterea merito dicimus. Hujus item Bellonius mentionem facit.

Videtur etiam rara admodum generatio ejus Insecti quod Germani (utor Camerarii verbis) Maeyn wvormlen appellant. Quippe mense Majo saepe cadunt rores insalubriores, qui si in lupuli folia inciderint, vertuntur in animalia, Hoppen dicta. Eorum aliquot inter millia unum interdum videris aliis longe majorem (quamvis ipse pediculus obesorem vix superat) cui lutei circa ventrem circuli, dorsum striatum, cauda satis protensa, color maximam partem corporis subniger. Huic cum ros deficit alimentarius, reliquos sui gregis sigillatim devorat semper a proximo incipiens. Bombycum instar cutem mutat demum ubi totus fere perlucet, deposita ultima tunica, capite et pedibus per gluten quoddam tenuae folio affigitur, atque ita emoritur: Hunc vermem lupularium vocare quid impediatur?

In *Ajphodeli* caule vermis gignitur *αθηνοειδης* cum herba florere incipit; ex hujus Scapulis alae sensim excrefcunt, atque tum volucris factus, lares deferit. In *Persicariae* Siliquosae et Cardui sylvestris geniculis extuberantibus, vermiculi nascuntur albicantes, ut in floribus *Pseudocacaliae* purpurascensibus sub-

lutei, in *Pimpinellae* radice miniati. *Apio* foeminae vermes lanuginosos; in *Fungis* et *Brassica*, graciles, nigricantesque: in *Acori* radice albidos saepe vidimus. In radice *Enulae* sive *Helenii* virentis et crescentis, vermis albus decem vel undecim articulis conspicuis oritur, ad pennae anserinae crassitiem, capite parvo et nigro, pedibus sex brevissimis, et colore anthracoco. Indorum reges (Aeliano teste) in planta quadam vermem repertum, igne rostum, secundis mensis adhibent, et pro cibo suavissimo blandissimo laudant.

In *Dypsaci* capite vel caule vermiculum vidimus exiguum, capite parvo pedibus sex nigricantibus, incisuris decem vel undecim. Primum caulis medullam illam spongiosam depascitur, eaque deficiente, per inopiam pabuli commoritur. Mensis Octobris initio facile invenitur, quamvis Marcellus in Dioscoridem, insigni sane audacia, id denegat. Hic est ille, ni fallor, quem Tatinum appellant veteres. Gale dracon vocat Xenocrates plantam leucanthemo similem, (inquit Plinius) Caule ferulaceo, atro spinosoque capite, et oviformi: in hoc una cum aetate vermiculos nasci tradunt; in dolore dentium peruriles. In radicibus Carline, (quae planta in excelsis Sabaudiae montibus luxuriat) vermiculus reperitur, in quibusdam nascens, in aliis adolescens, in plurimis alatus, et avolare paratus. Albus est, in aliquot divisus articulos, oculis nigris conspicuus. Animalculi in potenti herba geniti usus in re Medica forsitan eximius est: cujus curiosis secretorum naturae indagatoribus disquisitio committatur.

ARTICVLVS II.

De Vermibus qui in animalibus nascuntur:

Vermes in animalibus qui exoriuntur, superius quoque cum de pediculis ageremus attigimus: nunc ut omiffa addantur: de quibusdam duntaxat qui in piscibus et

quadrupedibus reperiuntur, agere placet. *Pisces* quod concernit, *Mullus* ideo sterilis est, quod in ejus utero vermiculi, postquam ter peperit, inveniuntur, qui semen absumunt,

Athen. Di-
pno. 6. c. 16.

sumunt, si Athenaeo credimus. *Cyprini parvi* nigrum sub bronchiis aliquando gerunt, qui eos in tabem deducit. Duodecim veluti uniones, inquit Bellonius, ervi magnitudine, carnosos tamen, candidos, et calli duritiem habentes, in quibusdam *Cernuis*, (sic vocat, teste Gesnero, percas fluviatiles) conspexi: quorum unusquisque vermem inclusum, gracilem, oblongum ac tere-tem contineret: qui ex venis mesaraicis dependerent inter colon et ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. Circa Basileam omnibus dulcium aquarum piscium generi innascuntur, Leuciscis inprimis, quos Schvvalen ibidem vocant. Albi sunt, longi, convoluti.

Aestate afficiuntur, et ex ventris duritie, magnitudine, et alboreprehenduntur. Quatuor lumbricos, in secunda Leucisci Rondeletii specie Gesnerus invenit; vivos, candidos, latos, exigua crassitie. Major, digitos fere decem longuserat, latus dimidium. Idem sub finem Maij, in Cyprino lato, aliquot offendit, ad digiti longitudinem, unum albicantem. Sed et *Gobio* vermiculos in ventre gestat.

Ex *Quadrupedibus* laborant iisdem, Equi, Oves, Lupi, Caprae, Boves, Cervi, Canes, etc. *Equis* in quavis fere corporis parte exoriri possunt. Paschalius ventris facit crassos et albos: gutturis, breves, rotundos, et crassos, qui etiam aliquando in intestinum rectum descendant: inter costam natos, longos, et capillorum instar tenuis. Ruinus quatuor *lumbricorum genera* in eorum intestinis exponit. *Crassos* et breves, in modum pistachiorum sanguineos. *Longos* rotundos et albos, qui terebibus in humano corpore respondent. *Parvos* ac tenues, *Tarme* Italis, qui quandoque cum faecibus egrediuntur. *Ascari*des forte. Nam se foramini recti intestini copiose ingerunt. *Breves* denique et crassos instar fabae, pi-

losos, qui se interiori recti intestini parti applicant. *Brassavolus* in pullorum ventriculo, ingentem copiam rubrorum et seminigrorum Ferrariae reperit, seminis cucurbitae forma. Ruinus prope stomachum, in equis mortuis, plusquam centum, pistachii fere magnitudine, sanguineos, qui prima stomachi membrana erosa, ad secundam pervenerant. In *ovium* hepate reperiri, nullum dubium. Adhaerent et bisulcis eorum unguis. In cava vena diebus canicularibus, Coiterus invenit. *Lupis* in vulneribus et ulceribus facillime oriuntur. Ideo forte lapides, ne laedantur, pertimescunt. *Caprarum* gregiarum ca-
Trallian. l. 3. c. 2. c. 3.
 basin naturaliter affici, scripsit Trallianus. *Boves* sub lingua, nec non inter cutem et carnem saepissime affligunt. In cerebro *Cervino* semina cucurbitulae acmulantur, in aqua mortui videntur, in vino reviviscunt. Prope vertebram nati, iis, qui canes foedant, similes sunt. *Canes* sub lingua vexantur. *λίσσα* vel *λίττα* Graecis. Alii, nervosam quandam congeriem dicunt, qua canicularibus inflammata, rabiem concipere opinantur.

Huc pertinent *μύσται*, qui in carnibus nascuntur: *Tarnia*, qui in lardo. *Meldera*, qui in caseo. *Cleri*, qui in favis apum. Habent et *Locustae*, postquam pepererunt, circa fauces suas, qui eas strangulant. In-
Vincent. l. 29. c. 6.
 venti et in phalangio duo. Qui in mortuis corporibus reperiuntur, vel ulceribus Chirurgorum aliquando incuria, *εὐλα* Hippocrati et Plutarcho, *saeva vermina* Lucretio, *κακὰ θηρία* Suidae, dicuntur. Sunt vel caudatae, vel caudarum expertes. Gallinae utrisque vescuntur. Democritus eorum ex Oraculi consilio usu, et Theognosti Democratii ductu, a comitiali morbo liberatus est. De *Fuga*, et quomodo occidantur, veterinarios vide.

Ruin. de
morb. c.
quor. 4.
c. 1.

Di.
16.

De Vermibus qui in homine.

De vivo homine res est. Nam ex cadavere exurgere certum: natumque aliquando ex medulla spinali serpentem, Camerarius author est. In variis vero illi membris reperiuntur. In *Cerebro* nasci, testatur, Hollerius, Thomas a Vega, Cornelius Gemma et alii. Fre-

Holler. l. i. cap. 1.
Vega in c. 5° de locis affectis Galeni.
Gemma in appendice operis Cosmocr. Beniven. Exemp. c. 100.

quens id olim in Hungaria et Germania: quique laborabant in phresin et maniam incidere solebant. Vnicum in alio, quod cum vino sublimato exhibebatur remedium. Vir apud Benivenium robustus e dextra nare palma longiorem eiecit. Prodiere ex *auribus* in peste, iique crassi sed non ita longi. Hinc *ατα σκαληκιωντα* Dioscoridi.

Mont. tom. 4. c. 19.

Vidit et Valefcus de Taranta duos vel tres, granorum pini magnitudine, crassiores tamen. Sub lingua nasci, Montuus author est. In *Dentibus* Sinones a quibusdam vocantur. Battaeo Syriae Monacho ex nimia inedia, enatos fuisse, Sozomenus tradit. Per *oculi* interiorem partem puellae trimae vermem semipalmarem, album, eductum, Amatus Lusitanus scribit. Stabulari aliquando in aliquando arteria, Avenzoar; in pulmone, Aloysius Mundella, in vesica et renibus, Dodonaeus, Rondeletius, Fernelius et Jacorius, in utero, Priscianus et Garzias Lopus, testes sunt. Ejectus ex pectore per tussim; egressus per penis meatum et quidem sponte unus: minxit quidam Perusinus parvos et latos: Italus quidam elychnii crassitudine, vivus et rubentes; vide et apud Moufetum exempla. Exiit per uteri collum magna multitudo. Prodiit et ex polyposis naribus postquam foliorum tabaci succo cruciaretur. De eorundem mictu, Tulpium consule. In brachiis, cruribus, suris, et cute reperiri, Dracontia puerorum, Niguae seu Toni Americanorum, et Indorum Orientalium, ostendunt. Quid plura? Nec cor forte liberum erit.

Sozom. H. Eccl. l. c. 34.

Lusitan. cent. VII. cur. 63.
Mundella Dialogo 4. Dodon. ad Beniv. c. 78.
Bondolet. de dignof. morb. c. 17.

Moufetus Theatri Inf. 2. c. 30.

Tulp. obs. 2. c. 49. 50. et 51.

Dari enim et in sanguine lumbriciformia animalcula, corpus exesura, apud Plinium habetur. Cum semine eiectos, apud Plutarchum. Et qui non nascantur ibi vermes, ubi angues bifidi flagellati, ut in Appendice ad serpentes diximus, inventi sunt.

In intestinis qui haerere solent, sunt *Lati*, *Teredes* et *Ascarides*. Priores omnes aetates infestant, Graecis *ελμίνθοι πλατεία*, et *κηρία*, Latinis proprie Teniae. Per tota enim aliquando extenduntur intestina, corollae in se ipsam ductae instar. Tricenum pedum esse notat Plinius, Platerus quadraginta vidit. Partes eorum non ita exacte semen cucurbitae referunt, sed ubi abrumpuntur, et moram aliquando jam semimortui trahunt, pars quae ad latera tenuior, putrescit: quae vero in medio veluti nodus, figuram feminis cucurbitae vel cucumeris refert. Quatuor historiae apud Fabricium Hildanum vide. Ad hos illi, qui *σκουειδής* seu *cucurbitini* vocantur pertinent. Ideo quibusdam alterum Teniae genus. Ex partibus multis, quarum singulae semen cucurbitae referunt, constant. Ex his illum fuisse puto quem Lusitanus describit, quatuor cubitorum, latitudine femiunguis exigui, albus, capite verrucoso, ex quo totum corpus procedebat, quem mulier Illyrica tussicula vivum eiecit.

Plin. H. N. 26. c. 13.

Plin. H. N. 11. c. 33.

Hild. Obs. Cent. 2. 71. 72. etc.

Teretes *στρογγύλοι*, seu rotundi Graecis, si magnitudinem spectes, sunt aliquando, longitudine sesquipedali, quinque pedum saepe, nonnunquam palmam non excedunt: si colorem, sunt rubri, flavi, nigri, ex parte albi vel fulvi, et virides: si constitutionem, visus est rubro capite, pisi magnitudine, lanuginosus, cauda lunata: visus dorso lanuginoso, pilis rubris confito, etc. Platerus octodecim ulnarum exsiccatum habuit, quem Moufetus vidit. Trecentorum pedum longitudine eiectum, Plinius author est.

Amat. Lusitan. Curat. Cent. 6. Cur. 74.

Asca-

Ascarides ἀπὸ τῆ ἀσκήν, quod mordicationem et pruritus excitent; vel ab ἀσκαρίζω moveo, dicuntur. Veteres *jumentarios* dicebant, quod saepius in equis, canibus, et boum genere apparent. Sunt lumbricis terrestribus similes, sed unciam raro superant. In extremo languore reperiuntur.

Aldr. Hist.
Inf. l. 6. c. 2.

Dantur praeter hos et *Monstrofi*. Benivenius unum pedibus quatuor, cauda novae lunae instar falcata, digitorum duorum longitudine obser-

vavit: Gabucinus, nigrum et pilosum: Capriana, binis cornibus flexibilibus, et centum utrinque pedibus subviridem, et qui mire progrediebatur. Rondeletus Scolopendrae similem, sine oculis. Schenckii filius variantem, rostellum acutum et sanguineo excrevit. Rusticus apud Wierum octopedem, rictu oris capiteque anati simillimum. Puella Lovanienfis apud Gemmam Anguillae similem, etc. Plura apud Aldrovandum et Mousetum invenies.

CAPVT III.

De Teredine et Lumbrico terrestri.

De Teredine pedata, superius cum de vermibus plantariis ageremus, egimus. *Depedis* meminit Agricola, quem ab aeneo colore *Supferuum* vocat. Serpit, inquit, quia et pennis caret et pedibus. Crassitudo ipsi quasi parvae anserinae pennae, longitudo scolopendrae. Teres est, sub lignis putridis natus, et plerumque juxta scolopendram inventum.

Agric. de
animalibus
subterr.

Aldrovandus quatuor teredinum genera constituit. *Vnum* Plinii et Theophrasti, quod dentes habet et duntaxat in mari in lignis reperitur. *Alterum* Vermiculus dictum; *Tertium* Thrips, *Quartum* Cossium quem vermem multipedem in lignis quidam faciunt. Ipse observavit vermem pili longitudine in ligno nascentem, colore album, figura fere Erucae sylvestris similem. Linea in dorso a capite ad caudam usque conspicua, more Erucae repentem fere, undecem incisuris constantem, in singulis lateribus, punctulis quibusdam castaneis, ore nigro ex duobus veluti introrsum se curvantibus dentibus confecto, qui admodum constringebantur, plusculis prope os pedibus. Ex ore succus quidam viscidus, lentusque emanabat. Hunc vermem *Cossium album* existimat.

Plin. H. N.
l. 6. c. 41.

Aldrov. H.
Inf. l. 6. c. 5.

Multae tamen sunt arbores quae te-

redinem non sentiunt, ut tilia, quamvis corticis et foliorum succus dulcis sit, ob odorem; buxus, ob duritiem; abies circa germinationes decorticata; Mori materiam aeternam Theophrastus reliquit. Alexandri vero Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris insula, arbores esse, ex quibus naves fierent, quas CC. annis durantes inventas, et si mergerentur incorruptas. In eadem esse fruticem baculis tantum idoneae crassitudinis, varium, tigrum maculis, ponderosum: et cum in spissiora decidat, vitri modo fragilem etc.

Theoph. H.
P. l. 5. c. 5.

Lumbrici terrestres, Graecis γῆς ἐντερα, δριλοι, ἀλάκται, Siculis γαφᾶ-γαι, quod terram comedant; Latinis *Intestina terrae*, Monardi *Onisculi* et *Nisculi* dicuntur.

Lumbrici
terrestres.
Aldr. Hist.
Inf. l. 6. c. 6.

Duo ipsorum genera Lumbricis intestinalibus quidam sunt similes; alii *Ascarides*. Illi colore sunt interdum subalbido, interdum subfangineo: et pluviis cadentibus subitoe terra prodeunt. Hos qui parvi, non unius ejusdemque coloris dicit Agricola. Sunt candidi, lutei, nigri; saepiusque aratro excitantur. Vastant fata radicibus subsectis. Ad eos pertinent *Zuccarolae* Italis dicti, crassi, longi paulo minus digitum. Sub aëris aestum, e terra prodeunt. Terra pingui aluntur, et dulci radicem

Plin. l. c.

dicum succo. Ex eodem nasci, Gaudentius Merula scripsit. E terra egressos coivisse observavit Aldrovandus. *Tangunt se tantummodo*, inquit, *plusquam dimidia fere corporis parte, atque ita arcte sibi invicem adhaerent, ut non nisi pedum duriusculo calcatu et frictione absistant.* Videtur autem uterque cum coeunt, unus lumbricus in medio corporis paulo crassior caeteris. Pluviam praefagiunt, si pertusa quasi terebello humo, affatim foras erumpant. Terra namque ab Austro et aere vaporoso madefacta, perfacilem iis transitum largitur. Interveniunt in esca piscibus, avibus, turdis inprimis et cornicibus. Sed

et gallinae iisdem victitant. Haud spernendi et in *Medicina* usus. Profunt ad icteritiam tollendam si pulverizati in vino vel commodo vehiculo exhibeantur: contra arthritidem scorbuticam vagam, si cum fabina, aristolochia, etc. exhibeantur: in nervorum vulneribus si triti imponantur: in calculo si ex vino passo bibantur. Mercurialis in lactis defectu nutricibus cum nucleis pini, amygdalis, semine petroselini, feniculi, rapis, etc. exhibet. Ex iisdem oleum lumbricorum componitur. Lixivio, et amaris aquis occiduntur. Aqua vero, in qua semina cannabis decocta sunt, ad superficiem proliciuntur.

CAPUT IV.

De Limace.

Limacis nomen testudini terrestri perperam Albertus imposuit. Distinguit et a Cochleis Plinius et quoties cochleas vocat, nudas adjicit. Nominis rationem locus suggerit. In limo enim nascuntur. Nec apud Graecos peculiare nomen habent.

De *Forma, Genere et Differentiis*, ita scribit Aldrovandus. Limacum, seu nudarum Cochlearum, aliae magnae sunt, aliae parvae: Magnae Germanis a colore ruffae dicuntur (quanquam in hoc genere etiam nigrae sunt) de quibus sentire scriptores quidam docti putant, cum ad medendum cochleas nudas postulant: Parvae gregatim folia festantur, et hortos infestant, cinerei, aut fusci coloris, et hae quidem semper nudae sunt, quod sciam. Plinius Limaci magnae similem esse scribit echinum. Sunt vero partium distinctiones, ut et Scaliger annotavit, in hisce animalculis admodum obscurae, quae hic exprimuntur primo loco, ex cinereo nigricant, albis per tergus maculis, cornicula exerunt, quatuor e capite, quibus iter praetendunt,

Tertia tota nigra: postrema cinerea albis maculis per dorsum, iisque longis varia. Albertus in eorum extremo sitos habere oculos asserit. Plinius cochleas haec nudas sive Limaces non tamen omnes in capite lapidem gerere memoriae prodidit, idque verum esse docuit quotidiana experientia: nonnunquam officulum, ut post patebit, idem Plinius nominat. Cardanus Limacium lapidem vocat his verbis. Limacius lapis in capite Limacis, quae cortice non integitur, solet generari. Hunc ut ostendere possum candido colore, et aspera superficie esse oportet, quod ex aquae substantia coactus sit, et ob id etiam parvus, quod in parvo animali inventus. Lapillus quem ego propriis manibus eximi e capite nudae cochleae, postquam in multis frustra quaesivissem, albidus erat fabae fere magnitudine, multo tamen humilior, compressusque magis, modice transparens, inaequalis, admodum glaber, parte altera planior, altera velut in oculum protuberans, durus, sed dentibus friabilis, ita ut in arenulas atteratur. Venduntur,

Aldr. Hist.
Inf. l. 6. c. 10.

utpote quae ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam pedes utrinque habet plurimos, veluti superior. Aldrovandus addit ex Gesnero tertiam, colore miniaceo. Gesnerus videtur quaedam ex his in dubium vocare, dum Aristotelis descriptionem attendit. Minores terrestribus facere Aristoteli: Brasavolum vero ad se misisse duos pollices longam, apud se vix duos digitos aequare: Rondeletii longe majores esse, Marcellum Virgilium terrestribus longiores facere. Quod forma attendatur, longe aliam caudae capitique in terrestribus vidisse. Vt sit, in laceratorum marinorum, ut et acuum ventriculo saepe eas reperit Rondeletius: ita ut exinde, iisdem hos pisces vesci colligi possit: et quia in alto mari vivant, in littoribus aut littorum faxis easdem vivere, falsum sit. Appetere nidorulenta; hamum devoratum simul cum interaneis dejicere, dejecto, ista iterum intro recipere; piscatoribus quod si hamum attigerint, nullus piscis ad hamum post accedat, infestam esse; attactam a durere; naturae ipsius

Moufet. 2. c. 39.

est. Moufetus in limosis stagnis, et ubi ostreae saginantur, latere scri-

psit. Nonnus psyllothrum ex thuris, atramenti futorii ana unc. ij. scolopendr. unc. iij. tritis, et cum calcis pulvere commistis commendat.

De Vermibus in tubulis nascentibus, ita Rondeletius. Nascuntur in faxis marinis et super concharum vetustarum testas, tubuli vel Siphunculi testacei, rotundi, asperi, candidi, intus laevissimi, quorum alii recti sunt, alii contorti et replicati. In his procreantur et vivunt vermes, qui foras se exerunt hauriendae aquae gratia. Hi colore, substantia, scolopendrae rubrae similes sunt, figura et magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folii myrtei modo in acutum desinit, Priore parte utrinque pedes habent, veluti scolopendrae, unde fistula prominere in extremo obrusa tubae modo, et perforata, qualem in asilo marino depingemus, ea aquam trahit. Horum vermiculorum testa Pharmacopaei nostri utuntur, in compositione unguenti citrini pro dentali. Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem unguento utuntur.

Hujusmodi aliquot picturae superiori aspersimus.

TITVLVS II.

De Insectis aquaticis apodibus.

CAPVT I.

De Hirudine.

Absoluta insectorum aquaticorum pedatorum historia, ad apoda progredimur, Haec vero intra *Hirudines*, *Stellas*, *Hippocampum*, *Vvam marinam*, *Oripem*, *Lambicum marinum*, *Setam*, *Vermem Indicum*, et alios consistunt.

Aldrov. H. Inf. 7. c. 11
Moufet. 2. c. 41.

Nomen.

Hirudinem quidam ab haerendo, quod corporibus haereat, alii ab hauriendo Latinis dictam esse putant. Dicitur Latinis et *Sanguisuga*. Graeci *βδέλλα*, et quidem *ὑδατόν*, *λυμναίαν* dixere, sine dubio, a *βδάλ-*

λω, *βδέλλα*, *ἀμέλγω*, *ἐπιπέζω*, *ἐκμύζω*. Hesychio dicuntur *δεμβλαῖς* et *βλέταις*, et *δρίλακας*, secundum Elienses. Eidem *βαίτουξ βδέλλα* est.

Duorum est generum. *Marina* nempe, et *Lacustris*. Illa, Rondeletio describente, digiti est magnitudine, cervice graciliore, cauda paulo crassiore. Os et caudae extremum Polyporum acetabulis similia sunt, ut eorum adhaesione sese trahant. Corpus insectorum modo ex multis annulis circularisve constat, sed

Differentia. Rondel. de Inf. c. 7.